

УДК 378.1

Анна Волощук

КЕРІВНИК ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ЯК КОМУНІКАТИВНИЙ ПАРТНЕР СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

А Статтю присвячено важливому аспекту професійної підготовки й фахового становлення майбутнього вчителя – педагогічній практиці. Досліджені функції методиста-керівника педпрактики в умовах гуманізації освіти, розкриті їхні сутність і зміст реалізації, а також зосереджена увага на ролі керівника педагогічної практики як комунікативного партнера студентів-практикантів.

Ключові слова: педагогічна практика, комунікативний партнер, методист-керівник педпрактики, студент-практикант, професійно-педагогічна підготовка, функції керівника педагогічної практики.

Анна Волощук. Руководитель педагогической практики как коммуникативный партнёр студента-практиканта.

А Статья посвящена важному аспекту профессиональной подготовки и становления будущего учителя – педагогической практике. Исследованы функции методиста-руководителя педпрактикой в условиях гуманизации образования, раскрыты их сущность и особенности реализации, а также сосредоточено внимание на роли руководителя педагогической практики как коммуникативного партнёра студентов-практикантов.

Ключевые слова: педагогическая практика, коммуникативный партнёр, методист-руководитель педпрактики, профессионально-педагогическая подготовка, функции руководителя педагогической практики.

Anna Voloshchuk. The teaching practice mentor as a communicative partner of the student-teacher.

S The article is dedicated to the key aspect of the professional training and personal development of a future teacher, namely teaching practice. The functions of the teaching practice mentor in the process of the humanization of education are analysed, their content and realization peculiarities are disclosed. Special attention is also paid to the role of the teaching practice mentor as a communicative partner of the student-teachers.

Key words: teaching practice, communicative partner, methodologist-mentor, student-teacher, professional training, functions of the teaching practice mentor.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Особливості професійної підготовки сучасного вчителя обумовлені динамічністю суспільних процесів в Україні як частини глобального освітнянського простору. Необхідність оновлення змісту педагогічної освіти, яке активно розпочалося на початку ХХІ ст. і триває й досі, продиктоване рівнем духовного, інтелектуального й соціально-економічного розвитку нашої держави. Орієнтири для інновацій окреслені в Болонській конвенції, рекомендаціях Ради Європи, які визначають ключовою метою професійно-педагогічної підготовки – формування компетентного фахівця, який володіє своїм предметом на високому рівні, здатен передавати знання і досвід іншим, продуктивно діяти в мінливому середовищі і займатися самоосвітою й самовдосконаленням протягом усього життя [1; 3].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Як відомо, концептуальні засади реформування системи підготовки майбутніх учителів, основні принципи й умови їхнього становлення і розвитку ви-

кладені у низці державних документів, зокрема в Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»), законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті», Державній програмі «Вчитель» і т. д. У той же час, ґрунтовний аналіз психолого-педагогічних і дисертаційних досліджень із питань фахової практичної підготовки вчителів, зокрема робіт Л.І. Аманбаєвої, О.Є. Антонової, О.І. Горохової, О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка, Л.В. Калініної, Г.Г. Кіт, О.В. Плахотнік, С.О. Терно, Ф.П. Хакуніної, R. Gower, D. Phillips, S. Walters та ін., свідчить про глибоке вивчення ролі педагогічної практики в професійному становленні сучасного вчителя й про актуальність окресленої проблеми на теренах вітчизняної та зарубіжної науки. Однак функції керівника педагогічної практики, зокрема й роль його як комунікативного партнера, розглянуто недостатньо.

Таким чином, **метою статті** є спроба проаналізувати функції керівника педагогічної практики в умовах реформування вищої освіти, а також

показати важливість його ролі як комунікативного партнера майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, визначимо роль педагогічної практики як невід'ємного системоутворювального компонента професійної підготовки вчителя, що передбачає включення студента в реальний педагогічний процес освітнього закладу, закріплення теоретичних знань і оволодіння ним необхідними вміннями та навичками педагогічної діяльності під керівництвом спеціалістів навчального закладу й освітньої установи [4, с. 261; 5, с. 268]. У процесі фахового становлення вчителя педагогічна практика є зв'язною ланкою між «власне навчальною через квазіпрофесійну та навчально-професійну діяльність фахівця» в галузі освіти. Оскільки на педагогічній практиці майбутні вчителі мають можливість безпосередньо зануритися в навчально-виховний процес певного закладу освіти, мова йде про їхню контекстну підготовку (термін ввів проф. А.О. Вербицький). Саме в контекстному навчанні зароджується індивідуальний творчий стиль кожного майбутнього спеціаліста, відбувається особистісне включення майбутнього педагога до знайомства і засвоєння професійної діяльності як важливої частини культури людства [2, с. 18–20]. В умовах контекстної підготовки на педагогічній практиці студенти мають здатність перетворитися з об'єктів навчально-виховних впливів на діяльнісних суб'єктів, які не лише відтворюють набутий досвід, а й продукують щось нове, наповнюючи тим самим цей досвід власним змістом і вдосконалюючи власну фахову майстерність. Запорукою такого перетворення є виважене, комунікативно спрямоване керівництво з боку методиста.

У той же час належний рівень організації педпрактики, який забезпечить високу її результативність і стимулюватиме фахове зростання майбутніх учителів, залежить насамперед від методиста-керівника педагогічної практики, який безпосередньо відвідує уроки студентів-практикантів і робить ґрунтовний аналіз побаченого, надає майбутнім учителям допомогу в практичному оволодінні основами фахової майстерності. Зауважимо, що в нових умовах гуманізації і освіти ключовим завданням керівника педагогічної практики є індивідуальний, особистісно зорієнтований підхід до кожного студента-практиканта з метою поступового і цілеспрямованого розкриття його потенціалу, всіх сильних професійних і особистісних сторін, а також сприяння усвідомленню майбутнім учителем своїх слабких сторін, над якими треба працювати й самовдосконалюватися.

Нині активно відбувається перехід від авторитарного керування педагогічною практикою, де основним «промовцем» був методист-керівник, а студент-практикант був «пасивним слухачем», до комунікативно зорієнтованого, основною характеристикою якого є спільна взаємодія між керівни-

ком педагогічної практики і майбутнім учителем. За цих умов методист-керівник виступає в ролі консультанта, комунікативного партнера студента-практиканта, одночасно обираючи ефективні шляхи мотивації майбутнього вчителя до професійного самопізнання, саморозкриття й самовдосконалення.

Окреслимо основні функції методиста-керівника педагогічної практики на прикладі особливостей її проходження майбутніми вчителями іноземних мов (ІМ).

Насамперед, це *організаційно-управлінська* функція, сутність якої полягає в здатності керівника педагогічної практики провести змістовий інструктаж студентів-практикантів щодо основних цілей і завдань того чи іншого етапу педагогічної практики, налаштувати майбутніх учителів ІМ до продуктивної роботи з реалізацією всіх аспектів сконструйованої системи навчання, виховання і розвитку, а також мотивувати студентів-практикантів до постановки реальних навчально-виховних цілей, їхньої корекції за необхідності та відстеження результативності організованої діяльності. Виконуючи організаційно-управлінську функцію, керівник має створити оптимальні умови для досягнення поставленої мети щодо забезпечення сталого гармонійного і всебічного розвитку особистості студента-практиканта в ході його контекстного включення в професійно-педагогічну діяльність, а також під час його планування та реалізації виховної роботи з ІМ з учнівським колективом певної вікової групи.

Важливою функцією керівника є *інформаційна*, яка розкривається через донесення студентам-практикантам важливої для них інформації щодо коректної побудови уроку і розподілу часу, методичних інновацій, які зможуть значно інтенсифікувати процес навчання та стимулювати їхніх учнів до ефективної іншомовної взаємодії, до виконання пошукових, творчих, комунікативно зорієнтованих завдань тощо. Виконуючи цю функцію, керівник не виступає в ролі інформатора, а є «мотиватором» студентів-практикантів до пізнавальної діяльності, скеровуючи, коли необхідно, їхню навчально-пізнавальну активність на те чи інше джерело інформації, розвиваючи їхні вміння працювати з інформацією, орієнтуючи їх в інформаційних потоках з приводу ефективних шляхів ведення навчально-виховної роботи з певним учнівським колективом, щоб обрати найвдаліший із них і той, який якомога більше відповідає цим учням.

Діагностична функція, зміст якої полягає в умінні керівника встановити рівень професійно-методичної підготовки студентів-практикантів, діагностувати їхню професійну й діяльнісну здатність реалізовувати вже набуті знання, вміння та досвід педагогічної діяльності, окреслити передумови для подальшого вдосконалення майбутніх учителів, коректно визначити шляхи й

необхідні засоби підвищення рівня їхньої фахової майстерності. У ході реалізації діагностичної функції методист-керівник також акцентує увагу на дослідженні якостей майбутніх учителів, наявність (або відсутність) яких доповнює професійний портрет майбутніх педагогів. До таких важливих якостей для майбутнього вчителя ІМ належать, насамперед, здатність бути для своїх вихованців провідником у світі іншомовної культури, ретранслювати культурні цінності, проводити міжкультурні паралелі, формувати гуманістичний світогляд учнів тощо.

У той же час, керівник педагогічної практики реалізовує *контрольно-оцінну* функцію, сутність якої проявляється не стільки в контролі за виконанням майбутніми вчителями ІМ покладених на них обов'язків учителів-предметників і класних керівників (вихователів), скільки за якістю їхньої педагогічно-методичної діяльності, об'єктивно оцінюючи її результативність. Контрольно-оцінна функція полягає в спостереженні за відповідністю проведеної студентами-практикантами роботи принципам особистісно зорієнтованого, гуманістичного і комунікативного підходів, прогнозуванні можливих прогалин у їхній підготовці і визначенні можливих шляхів їхнього заповнення. Виконуючи цю функцію, керівник педпрактики також сприяє розвитку рефлексивних умінь майбутніх учителів ІМ щодо власних педагогічно-методичних здобутків або помилок, їхньої здатності коректно визначати об'єкти контролю й дотримуватися загальноприйнятих правил оцінювання учнівських досягнень.

Комунікативна функція, яка, на наш погляд, є чи не найважливішою для сучасного методиста-керівника педпрактики. Її сутність полягає в майстерності керівника налагодити успішні партнерські взаємовідносини зі студентами-практикантами, ефективну взаємодію з ними у ході планування та проведення уроків і виховних заходів з ІМ, а також під час подальшого аналізу відвіданого ним уроку (виховного заходу). Загальновідомо, що на педагогічній практиці, особливо на першому її етапі, майбутні вчителі ІМ, безпосередньо занурюючись у навчально-виховний процес, можуть стикатися з професійними суперечливими й неоднозначними ситуаціями, за вирішенням яких вони звертаються насамперед до своїх керівників педпрактики. Останні, в свою чергу, не дають готових варіантів вирішення тої чи іншої ситуації, а в ході розмови ніби підштовхують майбутніх учителів ІМ до вибору найприйнятнішого для них варіанту з декількох можливих. У той же час реалізація комунікатив-

ної функції, тобто, коли керівник педагогічної практики виступає комунікативним партнером студентів-практикантів, полягає в його здатності позитивно впливати на майбутніх учителів ІМ через організацію їхньої навчально-виховної діяльності на високому рівні, що забезпечить розвиток їхніх умінь створювати сприятливе середовище для розкриття в учнів інтересу до вивчення іноземної мови і культури, загальноприйнятих цінностей цієї спільноти, соціокультурних реальій, норм поведінки, через сприймання яких в учнів буде формуватися цілісна картина світу й широкий лінгвістичний світогляд.

За результатами педагогічної практики майбутнім учителям ІМ пропонується таблиця для аналізу їхньої співпраці, рівня комунікативної взаємодії зі своїм методистами-керівниками [6, с. 52]. Як свідчать дані такого аналізу, проведеного зі студентами ІV курсу ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка, студенти-практиканти найбільше цінують те, що їхній керівник дає їм достатньо свободи в здійсненні перших професійних кроків, допомагає визначити сильні й слабкі сторони їхньої навчально-виховної роботи, а також розвивати їхні здібності та впевненість у діяльності. Таким чином, можна резюмувати, що майбутні вчителі ІМ очікують від керівника саме партнерського ставлення в ході їхньої ефективної комунікативної взаємодії.

Резюмуючи викладене вище, можна зробити *висновок*, що роль керівника педпрактики як комунікативного партнера студентів-практикантів є надзвичайно важливою, оскільки така ефективна взаємодія між ними забезпечує цілеспрямований фаховий і особистісний розвиток майбутніх учителів.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні умов встановлення партнерських стосунків між студентом-практикантом і шкільним учителем, за яким він закріплюється, а також між майбутніми вчителями ІМ, які проходять педпрактику в одному закладі освіти.

Література

1. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.uipa.edu.ua/library/Documents/BolonProz/1/goi_prins.htm#a5
2. Вербицкий А.А. Психолого-педагогические основы контекстного обучения в вузе : автореф. дис... докт. пед. наук : 13.00.01, 19.00.07 / А.А. Вербицкий. – Москва, 1991. – 55 с. – рус.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання докт. пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Словарь по педагогике [Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров]. – Москва : ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.
5. Український педагогічний словник [уклад. С.У. Гончаренко]. – Київ : Либідь, 1997. – 375 с.
6. Удосконалення професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Самостійна науково-дослідна робота під час педагогічної практики : навч. посіб. / [Л.В. Калініна (наук. керівник), В.М. Махін (наук. керівник), І.В. Самоїлюкевич, Л.І. Березенська та ін.] – К. : 2007. – 90 с.